

N:o 61.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående beredande af ökad utrymme för tekniska skolan i Stockholm m. m.; gifven Stockholms slott den 9 mars 1894.

Med åberopande af bilagda protokoll öfver ecklesiastikärenden, vill Kongl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att bevilja ett årligt anslag af 5,000 kronor till landtbruksakademien för beredande af annan lämplig lokal för uppställning och förevisning af akademiens samlingar, under förutsättning att för tekniska skolans i Stockholm behof får användas den lokal i nämnda skolas hus, som akademien för närvarande innehar.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

O S C A R.

G. F. Gilljam.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 mars 1894.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve
LEWENHAUPT,
Statsråden: friherre VON ESSEN,
friherre ÅKERHIELM,
ÖSTERGREN,
GROLL,
WIKBLAD,
GILLJAM,
friherre RAPPE,
CHRISTERSON.

11:o.

Departementschefen yttrade härefter:

»I underdånig skrifvelse den 14 april nästlidna år har styrelsen för tekniska skolan i Stockholm hos Eders Kongl. Maj:t gjort framställning om beredande af ökadt utrymme för skolan och dervid hufvudsakligen anfört, att det utrymme, hvaröfver tekniska skolan för-

fogade, sedan flera år tillbaka varit strängt taget i anspråk, och att svårigheten att med de nuvarande lokalerna på ett tillfredsställande sätt tillgodose undervisningens behof ständigt vuxit.

Inom den tekniska afton- och söndagsskolan hade visserligen hela antalet i denna skolafdelning inskrifna lärjungar icke undergått någon väsentligare förändring, men sedan nya studieplaner blifvit utarbetade, och lärjungarne vant sig att begagna dessa anvisningar för sina studiers rätta bedrivande, hade inom många särskilda läroämnen antalet deltagande lärjungar i högst väsentlig grad ökats. I regel deltogo numer hvarje lärjunge i 5 à 6 läroämnen mot 3 à 4 förut. Exempelvis utgjorde för nedanstående läroår antalet lärjungar

	läroåret	
	1891—1892;	1881—1882.
i geometrisk konstruktionsritning jemte linearritning och beskrifvande geometri	424	338
i aritmetik	265	232
i konstindustriell fackteckning	167	94
i geometri	128	68
i uppsatsskrifning	99	29
i textning jemte skönskrift	85	48
i algebra	79	59
i mekanisk fackritning för jern- och metallarbetare ..	46	28.

Men ej nog dermed, att antalet lärjungar inom de mera besökta och i fråga om utrymme mest fordrande läroämnen tilltagit; sedan lärjungarnes deltagande i skolans undervisning blifvit mera ordnad och planmessig, hade antalet på en gång vid hvarje lektion närvarande lärjungar vuxit och ytterligare bidragit till svårigheten att bereda erforderlig plats åt alla.

Förutom att, liksom inom afton- och söndagsskolan, eleverna inom den tekniska skolan för qvinliga lärjungar i allt större omfattning begagnat sig af den undervisning, som inom skolafdelningen meddelas, hade svårigheterna än mera ökats derigenom, att hela antalet lärjungar inom denna skolafdelning högst väsentligt vuxit, och det hade icke varit möjligt att öfvervinna dem på ett något så när tillfredsställande sätt utan den af skolans stadgar medgifna inskränkande fördelningen i grupper.

Antalet lärjungar tillhörande denna skolafdelning utgjorde under läroåret 1891—1892 322 och för läroåret 1881—1882 219, alltså en ökning under 10 år med ej mindre än 50 procent.

Inom de mera besökta läroämnena hade för nedanstående läroår antalet lärjungar, hörande till sist berörda afdelning, varit

	läroåret	
	1891—1892;	1881—1882.
i frihandsteckning	254	206
i geometrisk konstruktionsritning jemte lineärritning och beskrifvande geometri	200	96
i textning jemte skönskrift	149	67
i konstindustriell fackteckning	142	86
i målning	125	51
i aritmetik	119	84
i bokföring	76	51
i uppsatsskrifning	41	14.

Jemte det att inom den extra undervisningen upptagits nya läroämnen, såsom konstsömnad och fotografi, åt hvilka nödigt utrymme måst anskaffas, hade från och med läroåret 1889—1890 en hel ny skolafdelning, maskinyrkesskolan, upprättats och måst beredas plats inom skolans förut redan knappa utrymme.

Maskinyrkesskolan arbetade redan nu under de mest ogynsamma förhållanden, oaktadt sitt jämförelsevis mindre antal lärjungar, och styrelsen såge icke någon utväg att bereda lämplig plats för det större elevantal, som med säkerhet vore att efter hand påräkna inom denna tekniska skolans yngsta afdelning. Inom denna skolafdelning måste ofta 5 lärare på en och samma gång undervisa i 4 rum. Redan i och för sig hindrande för en god undervisning, blefve förhållandet än svårare derigenom, att dessa rum voro så belägna, att två af dem alltid måste blifva genomgångsrum.

Byggnadsyrkesskolan och maskinyrkesskolan syntes båda vara stadda i stadig tillväxt. Under år 1893 hade den förstnämnda skolafdelningen 51 lärjungar och den senare 25. Någon minskning i lärjungeantalet för dessa afdelningar vore icke att förvänta, då för deltagande i den förberedande kursen för inträde i den under läroåret 1892—1893 anmält sig ej mindre än 64 lärjungar.

Om något så när tillräckligt utrymme skulle kunna beräknas, lemnade byggnadsyrkesskolans hittills varande lokaler plats endast till 40 lärjungar. För att under läroåret 1892—1893 kunna emottaga skolafdelningens 51 lärjungar hade ingen annan utväg stått till buds än att taga ett rum från den högre konstindustriella skolans manliga lärjungar, hvilka förut ingalunda haft mer än behöfligt utrymme och efter mist-

ningen af nämnda rum måst hopträngas på ett sätt, som vore synnerligen menligt för deras studiers frångång och som icke länge kunde eller borde få fortgå.

Uti den högre konstindustriella skolan vore 60 lärjungar inskrifna, och dess lokaler vore till sista platsen upptagna.

Äfven skolans bibliotek och samlingar behöfde bättre tillgodoses i fråga om lokaler. De besöktes icke endast af skolans lärare och lärjungar, utan äfven, till ganska stor utsträckning, af handverkare och industriidkare, och enligt styrelsens förmenande vore det synnerligen önskvärdt, att denna del af skolans verksamhet icke måtte hindras af brist på lämpliga lokaler. Utlåningsdagarna vore biblioteket ofta besökt ända till trängsel. Arbetsåret 1891—1892 hade antalet besökande uppgått till nära 3,400 och utlemnades mer än 4,000 lån.

Alla tänkbara ändringar och omflyttingar hade under de senare åren vidtagits för att kunna så mycket som möjligt tillgodose skolans kraf på lämpliga och tillräckligt rymliga lokaler, men styrelsen såge sig nu alldeles ur stånd att vidare åstadkomma några nämnvärda förbättringar med det utrymme, hvaröfver skolan förfogade.

Inom det statsverket tillhöriga hus, som vore upplåtet åt tekniska skolan, inrymdes emellertid äfven statens geologiska byrå samt utställningslokaler, hvilka disponerades af landtbruksakademien. Styrelsen hade tänkt sig, att skolans behof af ökad utrymme lättast skulle kunna tillgodoses derigenom, att skolan komme i besittning af åtminstone de lokaler, hvilka innehades af nyssnämnda akademi. Föreståndaren hade, på styrelsens uppdrag, utarbetat styrelsens skrifvelse bifogade alternativa förslag, det ena afseende hela byggnadens upptagande för skolans räkning, det andra förutsättande att endast de lokaler, som nu disponerades af landtbruksakademien, skulle ställas till skolans disposition.

Enligt det sistnämnda förslaget skulle *bottenvåningen* upptagas af kemiskt laboratorium, fysikaliska samlingar och laboratorium, fotografiskt laboratorium, föreläsningssal, gymnastiksal, afsedd för de tre dagfackskolorna, samt bostad för två vaktmästare, förste maskinisten och två portvakter;

våningen 1 trappa upp skulle innehålla maskinyrkesskolans lokaler, lärarorum och lokal för undervisning i frihandsteckning;

våningen 2 trappor upp skulle upptagas af styrelsens rum, expeditjonsrum för föreståndaren, expeditjonsrum för sekreteraren, kansli, expeditjonsrum för kassaförvaltaren, bibliotek, lärarorum, lokaler för undervisningen i matematik, för geometrisk konstruktionsritning och per-

spektivlära, för konstindustriell fackteckning, för textning jemte skönskrift, för konstsoömuad, för bokföring, för figurteckning, förvaringsrum o. s. v.;

vånningen 3 trappor upp skulle användas till högre konstindustriella skolans och byggnadsyrkesskolans lokaler, skolmuseet, lärarorum, föreläsningssal för konsthistoria, stillära, formanatomi o. s. v., modellerings-salar, lokal för undervisningen i figurteckning, lokal för undervisningen i drifning, ciselering och gravering samt förvaringsrum; och

i vindsvånningen skulle inrymmas atelier för målning och för träskulptur, växthus samt diverse förvaringsrum.

Ehuru enligt styrelsens öfvertygelse skolan vore väl i behof af hela det utrymme, som skolhusbyggnaden erbjöde, hade dock styrelsen ansett sig för närvarande endast böra ifrågasätta de lokaler, som nu innehades af landbruksakademien, då styrelsen förmodade, att landbruksakademien utan större svårighet skulle kunna bereda plats för de akademien tillhöriga föremål, som hittills förvarats i tekniska skolans hus, vare sig vid experimentalfältet eller uti akademiens hus i Stockholm. Styrelsen hemställde därför, att till tekniska skolans disposition måtte öfverlemnas de lokaler inom skolbyggnaden, hvilka för närvarande innehades af landbruksakademien.

Öfver ifrågavarande framställning har landbruksakademien afgifvit infordradt utlåtande och dervid, till en början redogörande för tillkomsten af den dispositionsrätt till de ifrågavarande lokaler, hvaraf akademien under en lång följd af år varit i besittning, anført i hufvudsak följande.

Den tomt, hvarå tekniska skolans hus vore uppfördt, hade jemte derå förut befintliga byggnader ända till år 1863 innehafts med full dispositionsrätt af landbruksakademien. Som emellertid ifrågavarande tomt hade befunnits synnerligen lämplig såsom plats för uppförande af en vid nämnda tid ifrågasatt nybyggnad för den af svenska slöjdföreningen i hufvudstaden inrättade söndags- och aftonskolan, hvilken numera benämndes tekniska skolan i Stockholm, väcktes förslag derom, att landbruksakademien skulle fränsäga sig sina anspråk på tomten, emot det att till akademien upplättes det genom dåvarande teknologiska institutets förflyttning lediga, kronan tillhöriga hus, n:o 43 Mäster-Samuelsgatan, i hvilket nämnda institut förut varit inrymdt. Då akademien ansett sig böra för sin del ingå på detta byte, hade hon likväl dervid fäst vissa vilkor, bland hvilka nu endast det behöfde nämnas, att i den byggnad för nyssnämnda skola, som vore afsedd att uppföras å

akademiens förra tomt, skulle anordnas och till akademiens fria förfogande upplåtas en för utställning af landtbruksredskap passande och tillräckligt stor lokal jemte kontor och lägenhet för förevisare. Sedan det i öfverensstämmelse härmed uppgjorda förslaget jemte dervid fästa vilkor blifvit i nåder gilladt, gjordes detsamma till föremål för nådig framställning till 1863 års Riksdag, då det af Rikets Ständer bifölls, på sätt nådiga brefvet till akademien den 7 augusti samma år utvisar, i hvilket bref nämnda vilkor äfven funnos intagna. På grund häraf ansåg akademien sin dispositionsrätt till de ifrågavarande lokalerna vara obestriddig.

Med afseende å den förhoppning, styrelsen för tekniska skolan uttalat, att akademien skulle kunna bereda plats för de henne tillhöriga föremål, som nu förvarades i tekniska skolan, vid experimentalfältet eller uti akademiens hus i Stockholm, förklarade akademien, att denna förhoppning saknade all grund, enär sådant icke på någotdera stället läte sig verkställa utan ganska omfattande nybyggnads- eller ombyggnadsarbeten med ty åtföljande betydliga kostnader, hvilka icke syntes billigtvis kunna åläggas akademien att gälda, och för hvilka hon för öfrigt saknade erforderliga tillgångar. Vid sådant förhållande, och då, såsom redan blifvit nämndt, akademien hade att trygga sig vid den henne genom Eders Kongl. Maj:ts och Rikets ständers beslut tillförsäkrade besittningsrätten till de omförmälda, för uppställande och förevisning af akademiens samlingar nödvändiga lokalerna, vågade akademien hysa den tillförsigt, att styrelsens framställning endast måtte bifallas med det uttryckliga vilkor, att full ersättning bereddes akademien för hvad hon i sådant fall skulle komma att afstå.

För att vinna tillförlitlig upplysning om beloppet af den ersättning, på hvilken akademien i nyss antydda händelse syntes billigtvis böra kunna göra anspråk, hade akademien genom sakkunniga personer låtit verkställa besigtning och värdering utaf mer omnämnda af henne disponerade lokaler; och hade nämnde sakkunnige enligt bifogadt besigtningssinstrument åsatt ifrågavarande lokaler ett värde, motsvarande en årlig ränta af 5,000 kronor.

Med stöd häraf, och under åberopande af hvad i det föregående blifvit anfördt, funne akademien sig följaktligen böra hemställa, att, för den händelse Eders Kongl. Maj:t skulle finna skäligt i nåder bifalla styrelsens förevarande framställning, akademien mot afstående af sin dispositionsrätt till de lokaler inom tekniska skolans hus, som nu, på grund af ofvan åberopade nådiga bref den 7 augusti 1863, af henne

innehades, måtte, till beredande af annan lämplig lokal för uppställning och förevisning af hennes samlingar, i vederlag härför tillförsäkras en årlig inkomst af fem tusen kronor eller ock motsvarande kapital för en gång.

Öfverintendentsembetet, hvars underdåniga utlåtande jemväl infor-drats, har i ärendet anfört, hurusom embetet, under fullt erkännande å ena sidan såväl af det utaf styrelsen för tekniska skolan påvisade behovet af ökad utrymme för skolan och af nödvändigheten deraf, att skyndsamma åtgärder vidtoges till beredande af sådant utrymme, som ock af lämpligheten i och för sig af styrelsens förslag att för ändamålet använda de af landtbruksakademien nu innehafta lokaler inom skolans hus, å andra sidan icke kunnat undgå att finna det berättigade uti akademiens anspråk att icke behöfva utan skälig ersättning afstå från den akademien tillförsäkrade dispositionsrätt till samma lokaler, hvilket icke heller, enligt embetets mening, kunde rimligen ifrågasättas.

Emot det lokalerna i fråga uti ofvannämnda besigtningssinstrument åsatta värde hade embetet så mycket mindre funnit skäl till anmärkning, som akademien icke torde kunna påräkna att under en årlig hyra af 5,000 kronor förvärfva dispositionsrätt till annan lokal med samma läge och jemväl i öfrigt för det dermed afsedda ändamål lika lämplig som den nu ifrågavarande. Såsom en, derest densamma eljest kunde finnas antaglig, åtminstone för statsverket vida mindre kostsam utväg att bereda akademien vederlag ansåge sig emellertid embetet böra framhålla möjligheten att å någon kronan tillhörig tomt, t. ex. vid experimental-fältet, till akademiens disposition uppföra en särskild nybyggnad, hvarför kostnaden, med beräkning af samma utrymme, som akademiens nuvarande utställningslokaler innehölle, icke borde komma att öfverstiga 40,000 kronor.

Beträffande det uppgjorda förslaget till inredning för tekniska skolans räkning af landtbruksakademiens oftanämnda lokaler, framställes af öfverintendentsembetet endast en anmärkning angående bortrifvande af viss murpelare.

Landtbruksakademien, å nyo hörd med anledning af öfverindents-embetets nämnda förslag, yttrar med afseende derå.

Då uppgiften för ett museum af den art, akademiens represente-rade, vore att genom en ordnad, för förevisning lämpad uppställning af instruktiva föremål ej blott bereda fackmän beqväm tillgång till material för studier, utan äfven bidraga till spridande bland den stora allmänheten af upplysning på det område, som de utställda samlingarna

omfattade, och denna uppgift fylles bättre i samma mån, som museet flitigt besöktes, måste det tydligtvis vara af en synnerligt stor vikt, att detsamma hade en så vidt möjligt central belägenhet, ej allt för aflägsen ifrån stråkvägarne för den allmänna rörelsen. I detta hänseende måste ostridigt den lokal, i hvilken akademiens museum för närvarande vore inrymdt, anses motsvara ganska högt ställda anspråk, och den finge såväl deri, som äfven i sin närhet till akademiens öfriga i dess midt emot vid samma gata belägna hus inrymda lokaler med deraf härflytande stora bekvämlighet för tillsynen, en mycket betydande del af det värde den särskildt i akademiens hand egde.

För så vidt nu öfverintendentsembetets förslag ginge ut derpå, att i vederlag för denna i nyssberörda hänseende så förträffliga lokal skulle erbjudas akademien en nybyggnad å en så afsides och från hufvudstadens mera bebyggda delar aflägsen plats som experimentalfältet, kunde akademien icke finna detta innebära någon tillfredsställande ersättning för hvad akademien skulle afstå genom öfverlåtandet på tekniska skolan af sin dispositionsrätt till de lokaler, i hvilka museet nu vore inrymdt.

Då under nuvarande förhållanden en förflyttning till experimentalfältet eller dess närmaste granskap af akademiens museum otvifvelaktigt skulle, genom att försvåra den stora allmänhetens besök derstädes, högst väsentligt förminska museets betydelse och motverka dess ändamål, då vidare öfverintendentsembetet icke funnit skäl till anmärkning emot det värde, som blifvit meromnämnda lokaler åsatt, samt då akademiens dispositionsrätt till dessa icke blifvit bestridd eller torde kunna bestridas, funne akademien sig icke kunna tillstyrka den af embetet såsom en möjlighet framhållna utvägen, utan vidhölle sin förut gjorda hemställan.

Nödvändigheten af att ökad utrymme beredes åt tekniska skolan i Stockholm synes mig vara genom styrelsens framställning och öfverintendentsembetets yttrande till fullo ådagalagd likasom lämpligheten af att de lokaler, landtbruksakademien för närvarande disponerar i tekniska skolans hus, härtill användas. Men då det icke lär kunna ens ifrågasättas, att landtbruksakademien skulle beröfvas rätten till dessa lokaler utan en motsvarande godtgörelse, samt mot den ersättning akademien fordrar någon erinran icke blifvit af öfverintendentsembetet framställd eller skäligen torde kunna göras, får jag i underdånighet hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes till innevarande års Riksdag göra framställning om beviljande af ett årligt anslag af 5,000 kronor till landtbruksakademien för beredande af annan lämplig lokal för uppställning och förevisning

af akademiens samlingar, under förutsättning att för tekniska skolans i Stockholm behof får användas den lokal i nämnda skolas hus, som akademien för närvarande innehar.»

På tillstyrkan af statsrådets öfrige ledamöter täcktes Hans Maj:t Konungen bifalla hvad departementschefen sålunda hemställt, och skulle proposition till Riksdagen aflåtas af den lydelse bil. n:o 4 vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:

C. von Schulzenheim.
